

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

29. června 2010*

Ve věci C-526/08,

jejímž předmětem je žaloba pro nesplnění povinnosti na základě článku 226 ES, podaná dne 2. prosince 2008,

Evropská komise, zastoupená S. Pardo Quintillán, N. von Lingenem a B. Smuldersem, jako zmocněnci, s adresou pro účely doručování v Lucemburku,

žalobkyně,

proti

Lucemburskému velkovévodství, zastoupenému C. Schiltzem, jako zmocněncem, ve spolupráci s P. Kinschem, avocat,

žalovanému,

* Jednací jazyk: francouzština.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot a E. Levits, předsedové senátů, A. Rosas, E. Juhász (zpravodaj), J. Malenovský, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh, a M. Berger, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,
vedoucí soudní kanceláře: R. Šereš, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 2. prosince 2009,

s ohledem na ústní vyjádření předložená:

- za Dánské království B. Weis Fogh, jako zmocněnkyní,
- za Spolkovou republiku Německo N. Wunderlich, jako zmocněnkyní,
- za Řeckou republiku A. Samoni Rantou a S. Chala, jako zmocněnkyněmi,
- za Francouzskou republiku G. de Berguesem a A. Adamem, jako zmocněnci,

- za Italskou republiku G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s G. Aillem, avvocate dello Stato,

- za Nizozemské království C. Wissels, jako zmocněnkyní,

- za Rakouskou republiku E. Riedlem, jako zmocněncem,

- za Polskou republiku M. Jaroszem a K. Zawisza, jako zmocněnci,

- za Finskou republiku A. Guimaraes Purokoski, jako zmocněnkyní,

- za Švédské království A. Falk, K. Petkovska a S. Johannesson, jako zmocněnkyněmi,

- za Spojené království Velké Británie a Severního Irska S. Behzadi Spencer, jako zmocněnkyní, ve spolupráci se S. Lee, barrister,

- za Evropský parlament K. Bradleyem a A. Auerspergerem Matié, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 28. ledna 2010,

vydává tento

Rozsudek

- ¹ Svou žalobou se Evropská komise domáhá, aby Soudní dvůr určil, že Lucemburské velkovévodství tím, že nepřijalo veškeré právní a správní předpisy nezbytné k dosažení plného a řádného souladu s články 4 a 5 směrnice Rady 91/676/EHS ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (Úř. věst. L 375, s. 1; Zvl. vyd. 15/02, s. 68), ve spojení přílohou II A body 1, 2, 5 a 6 a přílohou III odst. 1 body 1 a 2 této směrnice, nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z uvedené směrnice.

Právní rámec

Právo Unie

2 Článek 1 směrnice 91/676 zní:

„Cílem této směrnice je:

- snížit znečištění vod způsobované dusičnany ze zemědělských zdrojů,
- předcházet dalšímu takovému znečišťování.“

3 Článek 4 této směrnice stanoví:

„1. S cílem zabezpečit pro všechny vody obecnou úroveň ochrany před znečištěním, členské státy do dvou let od oznámení této směrnice:

- a) přijmou zásady správné zemědělské praxe, které budou zemědělci dobrovolně provádět a které budou obsahovat alespoň ustanovení uvedená v příloze II A,

b) připraví v případě potřeby programy, včetně školení a poskytování informací zemědělcům, s cílem podporovat uplatňování zásad správné zemědělské praxe.

2. Členské státy předloží Komisi podrobné podmínky přijatých zásad správné zemědělské praxe a Komise tyto informace zahrne do zprávy uvedené v článku 11. Na základě obdržených informací může Komise, pokud to uzná za nezbytné, předložit příslušné návrhy Radě.“

4 Článek 5 uvedené směrnice stanoví:

„1. Členské státy připraví pro vymezené ohrožené oblasti akční programy k dosažení cílů uvedených v článku 1 do dvou let po prvním vymezení těchto oblastí podle čl. 3 odst. 2 nebo do jednoho roku po každém novém vymezení podle čl. 3 odst. 4.

2. Akční program může být společný pro všechny ohrožené oblasti v rámci území členského státu nebo, pokud to členský stát považuje za vhodné, mohou být připraveny různé programy pro jednotlivé ohrožené oblasti nebo jejich části.

3. Akční programy vezmou v úvahu:

a) dostupné vědecké a technické údaje, zejména pokud jde o podíly dusíku ze zemědělských nebo z jiných zdrojů;

b) podmínky životního prostředí ve zmíněných oblastech dotyčných členských států.

4. Akční programy jsou zaváděny do čtyř let po jejich vypracování a obsahují následující závazná opatření:

a) opatření uvedená v příloze III;

b) opatření, která členské státy zahrnuly do zásad správných zemědělských postupů přijatých v souladu s článkem 4, s výjimkou těch, které byly nahrazeny opatřeními uvedenými v příloze III.

5. Členské státy přijmou v rámci akčních programů dodatečná nebo účinnější opatření, která pokládají za potřebná, je-li od počátku nebo na základě získaných zkušeností s prováděním akčních programů zřejmé, že opatření podle odstavce 4 nejsou dostatečná pro dosažení cílů uvedených v článku 1. Při výběru těchto opatření nebo postupů vezmou členské státy v úvahu jejich účinnost a související náklady ve srovnání s jinými možnými preventivními opatřeními.

6. Členské státy připraví a zavedou odpovídající monitorovací programy k posuzování účinnosti akčních programů vypracovaných podle tohoto článku.

Členské státy, které uplatňují ustanovení článku 5 na celém území svého státu, sledují obsah dusičnanů ve vodách (povrchových a podzemních) na vybraných měřicích místech, která umožňují zjistit rozsah znečištění vod dusičnany ze zemědělských zdrojů.

7. Členské státy přezkoumají a v případě nutnosti upraví své akční programy včetně všech dodatečných opatření přijatých podle odstavce 5, a to nejméně každé čtyři roky. O veškerých změnách v akčních programech uvedomí Komisi.“

5 Příloha II směrnice, 91/676 nazvaná „Zásady správné zemědělské praxe“, uvádí:

„A. Zásady správné zemědělské praxe směřující ke snížení znečišťování dusičnany s přihlédnutím k podmínkám v různých oblastech Společenství by měly obsahovat pravidla s následujícími podstatnými údaji:

1. období nevhodné pro používání hnojiv;
2. používání hnojiv na velmi strmých pozemcích;

[...]

5. kapacita a stavba zásobníků pro skladování statkových hnojiv, a zvláště opatření k zamezení znečištění vod tekutinami s obsahem odpadu z živočišné výroby a ze skladovaného rostlinného materiálu, jako je siláž, odtokem, průsaky do půdy nebo vytékáním do povrchových vod;

6. postupy pro rozšiřování umělých a statkových hnojiv, včetně dávkování a rovnoměrnosti při jejich používání, s cílem udržet úniky živin do vod na přijatelné úrovni.

[...]“

6. Příloha III směrnice, nazvaná „Opatření, která mají být zahrnuta do akčních programů uvedených v čl. 5 odst. 4 písm. a)“, stanoví:

„1. Tato opatření obsahují pravidla pro:

1. období, ve kterých je používání určitých druhů hnojiv zakázáno;

2. kapacitu zásobníků pro skladování statkových hnojiv, která musí být větší než kapacita nutná pro jejich skladování během nejdelsího období, ve kterém je jejich používání v ohrožených oblastech zakázáno, s výjimkou případů, kdy je příslušným orgánům prokázáno, že s množstvím hnojiv přesahujícím kapacitu zásobníku bude nakládáno způsobem, který neohrozí životní prostředí;

[...]

2. Tato opatření zajistí, že množství použitých statkových hnojiv, včetně výkalů hospodářských zvířat, nepřekročí na žádném zemědělském provozu (farmě nebo chovu hospodářských zvířat) stanovené množství na hektar za rok.

Nejvyšší roční množství na jeden hektar je takové množství statkových hnojiv, které obsahuje 170 kg dusíku. [...]

[...]“

Vnitrostátní právo

- 7 Článek 6 velkovévodského nařízení ze dne 24. listopadu 2000 o používání dusíkatých hnojiv v zemědělství (*Mémorial A 2000*, s. 2856, dále jen „velkovévodské nařízení“), nazvaný „Zákazy a omezení“, zní takto:

„A. Zákazy a omezení platná na celém území

- 1) Je zakázáno používat dusíkatá hnojiva

– na černém úhoru;

- na víceletém úhoru;

- na spontánním úhoru;

- na do hloubky zmrzlých pozemcích, které mohou způsobit odtok vod po povrchu mimo oblast používání hnojiv v období před táním;

- na podmáčených, zaplavených nebo zasněžených pozemcích, zejména je-li překročena jejich absorpční kapacita;

- ve vzdálenosti méně než 50 metrů od studní, jímek a nádrží na pitnou vodu, pokud jde o organická hnojiva, a méně než 10 metrů od studní a jímek na pitnou vodu, pokud jde o anorganická dusíkatá hnojiva;

- ve vzdálenosti méně než 10 metrů od vodních toků a vodních ploch, pokud jde o organická hnojiva.

Anorganická dusíkatá hnojiva musí být používána takovým způsobem, že jejich rozšiřování směřuje proti toku vody. Jakékoli vypouštění dusíkatých hnojiv do vodních toků je zakázáno.

- 2) V období od 15. října do 1. března je zakázáno používat při hnojení na pozemcích bez pokryvu močůvku, kejdu a čistírenský kal.

- 3) V období do 15. října do 15. února je při hnojení na pozemcích s pokryvem, kromě pastvin a travních porostů, zakázáno používat močůvku, kejdu a čistírenský kal. Na pastvinách a travních porostech, na kterých byla v období od 15. října do 15. února použita organická hnojiva, nesmí být před 15. únorem stávajícího roku prováděna orba.

- 4) Celkové množství močůvky, kejdy a čistírenského kalu rozšířené v období od 1. září do 1. března nesmí přesáhnout 80 kg dusíku na hektar.

- 5) Rozšiřování močůvky, kejdy a čistírenského kalu na strmých pozemcích musí být prováděno tak, aby nedocházelo k odtoku z pole, na němž je rozšiřování prováděno, zejména s ohledem na
 - povahu a obdělávání pozemku;

 - směr růstu rostlinného pokryvu;

 - klimatické podmínky odpovídající obdobím, ve kterých je možné používat hnojiva;

 - druh hnojiv.

Rozšiřování močůvky, kejdy a čistírenského kalu na pozemcích, jejichž průměrný sklon přesahuje 8 % a které jsou bez rostlinného pokryvu, je zakázáno s výhradou případů, kdy jsou tyto pozemky nejpozději do 48 hodin po rozšíření obdělány.

- 6) Používání dusíkatých hnojiv je povoleno pouze za účelem pokrytí fyziologických potřeb rostlin a je třeba dbát na to, aby byly omezeny ztráty živin, a přihlížet k dostupnosti dusíku v půdě.

Množství použitých organických hnojiv na hektar a rok nesmí překročit 170 kg dusíku, s výhradou bílkovinných plodin a čistých luštěninových kultur, pro které platí limit 85 kg dusíku.

Množství použitých anorganických dusíkatých hnojiv na hektar a rok nesmí překročit maximální množství dusíkatých hnojiv stanovené v tabulce uvedené v příloze I v závislosti na povaze a výnosnosti plodin a s ohledem na zvláštnosti dané oblasti a na agroklimatické podmínky v daném roce.

V případě kombinace organických a anorganických hnojiv musí být maximální množství anorganických dusíkatých hnojiv sníženo v závislosti na množství použitých organických hnojiv s přihlédnutím k povaze organického hnojiva, způsobu rozšiřování, druhu plodiny a období rozšiřování, jak je popsáno v příručce správné zemědělské praxe.

Nemá-li zemědělec k dispozici dostatek půdy, na které je povoleno používat organická hnojiva, musí zajistit dostupnost pozemků patřících jiným zemědělcům za předpokladu, že jsou vhodné k používání hnojiv.

B. Zvláštní zákazy a omezení vztahující se na oblasti chráněných vod určených k lidské spotřebě

- 1) V pásmech bezprostřední ochrany je zakázáno používat dusíkatá hnojiva.

- 2) V přílehlých a ve vzdálených ochranných pásmech je zakázáno rozšiřovat
 - v období od 1. srpna do 1. února hnůj, kompost a odvodněné čistírenské kalý. Na pozemky s pokryvem se tento zákaz vztahuje od 1. října do 1. února.

 - v období od 1. srpna do 1. března ostatní organická hnojiva. Na pozemky s pokryvem, kromě ozimé pšenice, ozimého tritikale a ozimého žita, se tento zákaz vztahuje od 1. října do 1. března.

- 3) Při změně využití travních porostů a trvalých nebo dočasných pastvin nebo při nahrazení čistých luštěninových kultur je zakázáno používat organická hnojiva.

- 4) Celkové množství močůvky, kejdy a čistírenského kalu rozšířené v období od 1. srpna do 1. října nesmí přesáhnout 80 kg dusíku na hektar.

- 5) Na pozemcích s pokryvem, na kterých byla v období od 1. srpna do 1. října použita organická hnojiva, nesmí být před 1. prosincem stávajícího roku prováděna orba.

- 6) Množství použitých organických hnojiv nesmí překročit 130 kg dusíku na hektar a rok, kromě bílkovinných plodin a čistých luštěninových kultur, pro které platí zákaz používání organických hnojiv.

Množství použitých anorganických dusíkatých hnojiv na hektar a rok nesmí překročit maximální množství dusíkatých hnojiv stanovené v tabulce uvedené v příloze II v závislosti na povaze a výnosnosti plodin a s ohledem na zvláštnosti dané oblasti a na agroklimatické podmínky v daném roce.

V případě kombinace organických a anorganických hnojiv musí být maximální množství anorganických dusíkatých hnojiv sníženo v závislosti na množství použitých organických hnojiv s přihlédnutím k povaze organického hnojiva, způsobu rozšiřování, druhu plodiny a období používání, jak je popsáno v příručce správné zemědělské praxe.“

8 Článek 7 velkovodského nařízení, nazvaný „Výjimky“, stanoví:

„1) V případě mimořádných klimatických podmínek mohou ministři, do jejichž pravomoci spadá zemědělství a životní prostředí, stanovit výjimku ze zákazu používat hnojiva v určitých obdobích podle článku 6 a stanovit podmínky pro vhodné používání hnojiv.

2) V případě mimořádných událostí majících vliv na zemědělský podnik a na základě zvláštní žádosti dotyčného zemědělce mohou ministři, do jejichž pravomoci spadá zemědělství a životní prostředí, nebo jejich zástupci, stanovit výjimky ze zákazu používat hnojiva v určitých obdobích stanovených v článku 6 a stanovit podmínky a podrobná pravidla, za kterých se hnojiva mohou používat.“

9 Článek 8 velkovévodského nařízení, nazvaný „Skladování“, uvádí:

„Zemědělci musí mít odpovídající vybavení ke skladování a rozšiřování statkových hnojiv nebo si musí zajistit jeho dostupnost.

Nová a modernizovaná zařízení musí zajistit skladování močůvky a kejdy minimálně po dobu šesti po sobě jdoucích měsíců.“

Postup před zahájením soudního řízení

¹⁰ Komise májíc za to, že články 4 a 5 směrnice 91/676 a příloha II A body 1, 2, 5 a 6 a příloha III odst. 1 body 1 a 2 této směrnice byly Lucemburským velkovévodstvím provedeny nedostatečně, zahájila řízení o nesplnění povinnosti podle článku 226 ES.

- 11 Poté, co byl tento členský stát vyzván, aby předložil své vyjádření, Komise, která měla za to, že vyjádření nebylo ve vznesených skutečnostech dostačující, vydala dne 27. června 2007 odůvodněné stanovisko, ve kterém Lucemburské velkovévodství vyzvala k přijetí opatření nezbytných k tomu, aby vyhovělo tomuto stanovisku ve lhůtě dvou měsíců od jeho obdržení.

- 12 Dopisem ze dne 29. května 2009 Lucemburské velkovévodství setrvalo na svém postoji.

- 13 Za těchto podmínek se Komise rozhodla podat projednávanou žalobu.

K žalobě

K přípustnosti žaloby

K porušení pravidel pro určení jednacího jazyka

- 14 Lucemburské velkovévodství navrhuje, aby žaloba Komise byla prohlášena za neplatnou nebo nepřijatelnou z důvodu porušení čl. 29 odst. 2 písm. a) a odst. 3 druhého

pododstavce jednacího řádu Soudního dvora, neboť nebyla dodržena pravidla pro určení jednacího jazyka. Uvádí, že žaloba byla podána ve francouzském jazyce, který byl určen jako jednací jazyk. Přílohy V a VII žaloby však byly sepsány v anglickém jazyce.

- 15 Komise v tomto ohledu uvádí, že čl. 29 odst. 3 třetí pododstavec jednacího řádu stanoví výjimku, na jejímž základě se mohla domnívat, že z důvodu obsáhlosti přílohy V žaloby a vzhledem k tomu, že v žalobě se na obě dotčené přílohy odkazuje pouze v jednom případě a že žaloba obsahuje úplný překlad relevantních částí těchto příloh, nebylo nutné zajistit úplný překlad těchto příloh. Komise připomíná, že v každém případě postupovala zcela v souladu s ustanoveními článku 29 jednacího řádu, když kanceláři na základě žádosti zaslala francouzskou verzi dotčených příloh.
- 16 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že podle čl. 29 odst. 2 písm. a) a odst. 3 prvního a druhého pododstavce jednacího řádu je jednacím jazykem tohoto řízení francouzština, a jelikož spisy účastníků řízení a jejich přílohy musí být podány v tomto jazyce, musí být dokumenty sepsané v jiném jazyce opatřeny překladem do francouzštiny.
- 17 V projednávané věci je žaloba sepsána výhradně ve francouzském jazyce. Kromě toho oba dokumenty připojené k této žalobě byly sice vyhotoveny v jiném jazyce, avšak ve své relevantní části byly přeloženy a převzaty do žaloby.
- 18 Za těchto okolností nemůže být žaloba považována za nepřípustnou a otázkou zůstává pouze to, zda by obě dotčené přílohy měly být vyňaty ze spisu.

- 19 V tomto ohledu je třeba připomenout, že čl. 29 odst. 3 třetí pododstavec jednacího řádu stanoví, že jsou-li písemnosti nebo dokumenty obsáhlé, může se překlad omezit na výňatky. Soudní dvůr kromě toho může kdykoliv z vlastního podnětu nebo na žádost účastníka řízení požadovat předložení rozsáhlejšího nebo úplného překladu. V projednávané věci předložila Komise překlady dotčených příloh do francouzského jazyka v souladu s požadavkem kanceláře Soudního dvora.
- 20 Proto není třeba vyjímat ze spisu obě dotčené přílohy předložené v jiném než jednacím jazyce v době podání této žaloby, jejichž překlad do jednacího jazyka byl v souladu s čl. 29 odst. 3 třetím pododstavcem jednacího řádu předložen v pozdější fázi.

K porušení zásady překážky věci rozsouzené a zásady *non bis in idem*

- 21 Lucemburské velkovévodství tvrdí, že žaloba je nepřijatelná z důvodu porušení článku 226 ES, neboť je v rozporu se zásadou překážky věci rozsouzené a zásadou *non bis in idem*, pokud jde o první část prvního žalobního důvodu a o třetí žalobní důvod. Uvádí, že první část prvního žalobního důvodu týkající se neexistence zákazu používání umělých hnojiv odpovídá prvnímu žalobnímu důvodu formulovanému ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 8. března 2001, Komise v. Lucembursko (C-266/00, Recueil s. I-2073), a že třetí žalobní důvod týkající se podmínek používání hnojiv na velmi strmých pozemcích byl rovněž formulován v rámci uvedené věci jako druhý žalobní důvod. Lucemburské velkovévodství je toho názoru, že pokud se Komise domnívá, že nepřijalo opatření, která vyplývají z uvedeného rozsudku, měla využít postupu podle čl. 228 odst. 2 ES a neměla zahajovat nové řízení na základě článku 226 ES.

- 22 Komise uvádí, že toto řízení sice vychází z toho, co vyplývá z výše uvedeného rozsudku Komise v. Lucembursko, avšak vztahuje se na nové vnitrostátní právní předpisy a jiné žalobní důvody. Pokud jde o zásadu *non bis in idem*, Komise tvrdí, že se na projednávanou věc nevztahuje, neboť se nejedná o sankční řízení správní nebo trestní povahy. Komise je toho názoru, že i kdyby bylo možné tuto zásadu uplatnit na žalobu pro nesplnění povinnosti, nejsou v projednávaném případě splněny podmínky jejího použití, jelikož toto použití podléhá trojí podmínce, a sice totožnosti skutků, totožnosti pachatele a totožnosti chráněného právního zájmu.
- 23 Úvodem je třeba poznamenat, že Komise toto řízení zahájila na základě článku 226 ES. Otázka použitelnosti článku 228 ES vyvstane pouze, pokud by se ukázalo, že žalobní důvody vznesené v projednávané věci jsou ze skutkového a právního hlediska totožné se žalobními důvody formulovanými ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko.
- 24 Pokud jde o zásadu překážky věci rozsouzené, jak účastníci řízení, tak členské státy, které předložily svá vyjádření, a Evropský parlament uvedli, že se tato zásada může vztahovat na řízení o nesplnění povinnosti.
- 25 V rámci projednávané věci vyvstává otázka, zda zásada překážky věci rozsouzené brání tomu, aby Komise podala tuto žalobu podle článku 226 ES z toho důvodu, že výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko byl vydán v rámci žaloby podané Komisí na základě stejného článku.

- 26 Soudní dvůr opakovaně připomněl význam, který má zásada překážky věci rozsouzené v právním řádu Unie a ve vnitrostátních právních řádech (rozsudky ze dne 30. září 2003, Köbler, C-224/01, Recueil s. I-10239, bod 38; ze dne 16. března 2006, Kapferer, C-234/04, Sb. rozh. s. I-2585, bod 20, a ze dne 3. září 2009, Fallimento Olimpclub, C-2/08, Sb. rozh. s. I-7501, bod 22).
- 27 Z judikatury vyplývá, že tato zásada je rovněž použitelná na řízení o nesplnění povinnosti a že se překážka věci rozsouzené váže pouze ke skutkovým a právním otázkám, které byly skutečně nebo nutně rozhodnuty předmětným soudním rozhodnutím (rozsudek ze dne 12. června 2008, Komise v. Portugalsko, C-462/05, Sb. rozh. s. I-4183, bod 23 a citovaná judikatura).
- 28 Vzhledem k tomu, že jak řízení ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko, tak i toto řízení bylo zahájeno Komisí na základě článku 226 ES, je třeba přezkoumat skutkový a právní rámec obou těchto řízení za účelem zjištění, zda jsou z hlediska právního a skutkového totožná.
- 29 Přezkum žalobních důvodů předložených Komisí ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko, zahrnuje analýzu výroku tohoto rozsudku ve světle zjištění a odůvodnění, na nichž se zakládá.
- 30 Pokud jde o první žalobní důvod ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko, musí být výrok tohoto rozsudku analyzován ve světle bodů 22 a 29 až 31 téhož rozsudku. Z těchto bodů vyplývá, že se uvedená věc týkala povinností vyplývajících z přílohy II A bodu 4 a přílohy III odst. 1 bodu 3 směrnice 91/676. Tyto povinnosti se týkaly jednak podmínek používání umělých hnojiv

v blízkosti vodních toků a jednak zavedení rovnováhy mezi předpokládanou potřebou dusíku u plodin a jejich zásobováním dusíkem, zejména prostřednictvím přísunu dusíkatých látek z umělých hnojiv.

- 31 Naproti tomu první část prvního žalobního důvodu v tomto řízení se týká přílohy II A bodu 1 směrnice 91/676. Toto ustanovení stanoví povinnost zahrnout do zásad správné zemědělské praxe období nevhodné pro používání hnojiv.
- 32 Pokud jde o druhý žalobní důvod ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko, z výroku tohoto rozsudku, jakož i z bodů 23 a 33 tohoto rozsudku vyplývá, že Komise v tomto žalobním důvodu Lucemburskému velkovévodství vytýkala, že upravilo podmínky používání hnojiv na velmi strmých pozemcích pouze v případech, kdy jsou tyto pozemky podmáčené, zaplavené nebo zasněžené více než 24 hodin nebo pokud jsou zmrzlé, a že tudíž bylo třeba přijmout právní úpravu nezávislou na klimatických podmínkách.
- 33 Nicméně ve třetím žalobním důvodu v projednávané věci Komise kritizuje skutečnost, že ustanovení velkovévodského nařízení týkající se strmých pozemků se vztahují pouze na kapalná organická hnojiva a že neexistuje právní úprava týkající se používání umělých hnojiv na těchto pozemcích.
- 34 Je tedy třeba uvést, že vzhledem k obsahu jednak prvního a druhého žalobního důvodu formulovaných ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Komise v. Lucembursko, a jednak k obsahu první části prvního a třetího žalobního důvodu uvedených Komisí v projednávané věci neexistuje mezi oběma případy v podstatě žádná totožnost z hlediska skutkového a právního.

- 35 Za těchto okolností Komise tím, že podala projednávanou žalobu, neporušila zásadu překážky věci rozsouzené.
- 36 Pokud jde o zásadu *non bis in idem*, i kdyby bylo možné se této zásady v projednávaném případě dovolávat, je její použití v projednávané věci v každém případě vyloučeno z důvodu neexistence totožnosti z hlediska skutkového a právního mezi touto věcí a věcí, ve které byl vydán rozsudek Komise v. Lucembursko.
- 37 Vzhledem k neexistenci této totožnosti mezi oběma případy nevystává ani otázka použitelnosti článku 228 ES.
- 38 Z předcházejícího vyplývá, že žaloba Komise je přípustná.

K opodstatněnosti žaloby

Argumentace účastníků řízení

- 39 Na podporu své žaloby se Komise dovolává čtyř žalobních důvodů.
- 40 Svým prvním žalobním důvodem, rozděleným do tří částí, Komise Lucemburskému velkovévodství vytýká, že velkovévodské nařízení stanoví období, ve kterých nesmí

být na zemědělských pozemcích používána hnojiva, neuvádí umělá hnojiva, nestanoví období úplného zákazu pokud jde o pastviny a nedostatečně vymezuje rámec výjimek.

- 41 V rámci první části tohoto žalobního důvodu Komise připomíná, že podle přílohy II A bodu 1 směrnice 91/676 musí vnitrostátní právní úprava obsahovat pravidla stanovící zákaz používání „hnojiv“ v určitých obdobích bez ohledu na to, zda se jedná o organická nebo umělá hnojiva. Komise se domnívá, že zákazy používat hnojiva v určitých obdobích, stanovené v článku 6 velkovévodského nařízení, se vztahují pouze na organická hnojiva, a nikoliv na umělá hnojiva a že žádné ustanovení směrnice 91/676 nestanoví ani nepovoluje vynětí umělých hnojiv. Komise proto tvrdí, že lucemburská právní úprava není slučitelná s definicí pojmu „hnojivo“ uvedenou v čl. 2 písm. e) této směrnice.
- 42 Ve druhé části prvního žalobního důvodu Komise uvádí, že lucemburská právní úprava neobsahuje ustanovení týkající se období, ve kterých je zakázáno používat hnojiva, jež by se použilo na pastviny, ačkoli článek 5 a příloha III odst. 1 bod 1 směrnice 91/676 neumožňují vynechat žádnou zemědělskou plochu. Komise s odvoláním na vědecké studie dodává, že jednak na podzim a v zimě je riziko vyplavování dusičnanů do půdy obzvláště vysoké, a to nejen v případě orné půdy, ale také v případě pastvin, a jednak na konci podzimu a v zimě nejsou průměrné teploty v Lucembursku takové, aby umožnily dostatečnou absorpci a aby zabránily značnému riziku vyplavování. Komise se dále domnívá, že omezení stanovené v čl. 6 A bodu 4 velkovévodského nařízení nestačí k zabránění vzniku rizika znečištění, jelikož se toto nařízení nevztahuje na umělá hnojiva, že uvedené nařízení nestanoví žádné období přísného zákazu a maximum 80 kilogramů dusíku na hektar představuje téměř polovinu ročního maxima povoleného v příloze III odst. 2 směrnice 91/676.

- 43 Pokud jde o třetí část prvního žalobního důvodu, má Komise za to, že lucemburská právní úprava by měla přesněji vymezit případy, kdy je možné stanovit výjimku ze zákazu používání hnojiv v určitých obdobích roku. Komise je toho názoru, že článek 7 velkovévodského nařízení není přesný, neboť stanoví, že v případě „mimořádných klimatických podmínek“ nebo „mimořádných událostí majících vliv na zemědělský podnik“ může příslušný ministr povolit hnojení v obdobích, kdy je zakázáno, avšak toto nařízení neobsahuje definice těchto pojmů. Komise dodává, že zákaz používání hnojiv v určitých obdobích roku je zásadním ustanovením směrnice 91/676, že tato směrnice nestanoví takovou výjimku a že jasné a přesné provedení této směrnice je nezbytné pro splnění požadavku právní jistoty a k zaručení úplného uplatňování uvedené směrnice.
- 44 Ve svém druhém žalobním důvodu Komise uvádí, že podle velkovévodského nařízení musí mít minimální kapacitu pro skladování statkových hnojiv po dobu šesti měsíců pouze nová zařízení, ale nikoliv stávající zařízení. Komise uvádí, že ačkoli směrnice 91/676 nerozlišuje mezi novými zařízeními a stávajícími zařízeními, velkovévodské nařízení v článku 8 stanoví, že nová nebo modernizovaná zařízení musí zajistit skladování močůvky a kejdy po dobu nejméně šesti po sobě jdoucích měsíců.
- 45 Ve svém třetím žalobním důvodu Komise připomíná, že podle přílohy II A bodu 2 směrnice 91/676 musí vnitrostátní právní úprava obsahovat pravidla „používání hnojiv na velmi strmých pozemcích“ a že Soudní dvůr rozhodl, že příloha II A této směrnice se vztahuje na veškerá hnojiva, a nikoliv pouze na ta hnojiva, která jsou, stejně jako statková hnojiva, organického původu (rozsudek ze dne 2. října 2003, Komise v. Nizozemsko, C-322/00, Recueil s. I-11267, bod 134). Velkovévodské nařízení však ve svém článku 6 A bodu 5 stanoví, že „na pozemcích, jejichž průměrný sklon přesahuje 8 % a které jsou bez rostlinného pokryvu, je zakázáno rozšiřování močůvky, kejdy a čistírenského kalu“, a tento zákaz se nevztahuje na umělá hnojiva.

- 46 Ve svém čtvrtém žalobním důvodu Komise uvádí, že opatření, která přijalo Lucemburské velkovévodství, jsou nedostatečná vzhledem k tomu, že podle přílohy II A bodu 6 směrnice 91/676 musí vnitrostátní právní úpravy obsahovat pravidla týkající se „postupů pro rozšiřování umělých a statkových hnojiv, včetně dávkování a rovnoměrnosti při jejich používání, s cílem udržet úniky živin do vod na přijatelné úrovni.“ Komise se však domnívá, že lucemburská právní úprava neobsahuje údaje o postupech pro rozšiřování hnojiv, zejména pokud jde o techniky zajišťující jejich rovnoměrné a efektivní používání. Komise má za to, že moderní povaha lucemburského zemědělství a výkonnost zemědělských strojů nepostačují k prokázání toho, že přijetí pravidel týkajících se postupů pro rozšiřování umělých a statkových hnojiv není relevantní. Směrnice 91/676 nezprošťuje členské státy povinnosti zavést postupy pro používání hnojiv, i když je jejich zemědělství rozvinuté.
- 47 Lucemburské velkovévodství napadlo žalobu Komise po meritorní stránce pouze ve své duplice.

Závěry Soudního dvora

- 48 Pokud jde o meritorní důvody na obranu, kterých se Lucemburské velkovévodství dovolává, je třeba uvést, že podle čl. 42 odst. 2 jednacího řádu nelze v průběhu řízení předkládat nové důvody, ledaže by se zakládaly na právních a skutkových okolnostech, které vyšly najevo v průběhu řízení.

- 49 V projednávané věci je však nesporné, že meritorní důvody na obranu, které byly poprvé předloženy v duplice, byly v podstatě předloženy již v odpovědi Lucemburského velkovévodství na odůvodněné stanovisko. Po obdržení této odpovědi Komise podala svou žalobu, přičemž upustila od čtyř z osmi výtek formulovaných v odůvodněném stanovisku a zbylé čtyři výtky uplatnila. Lucemburské velkovévodství se ve své žalobní odpovědi k opodstatněnosti žaloby Komise nevyjádřilo a ani nenavrhlo, aby byla tato žaloba jako neopodstatněná zamítnuta, a omezilo svou obhajobu na nepřipustnost žaloby.
- 50 Za těchto podmínek je třeba návrhová žádání směřující k zamítnutí žaloby po meritorní stránce, jakož i důvody na jejich podporu, které byly poprvé předloženy v duplice, považovat za opožděná, a tudíž nepřipustná (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 5. listopadu 2002, Komise v. Belgie, C-471/98, Recueil s. I-9681, body 41 až 43).
- 51 V důsledku toho stačí posoudit, zda nesplnění povinnosti bylo prokázáno pouze na základě žalobních důvodů Komise.
- 52 Pokud jde o první část prvního žalobního důvodu, je třeba připomenout, že příloha II A bod 1 směrnice 91/676 stanoví povinnost zahrnout do zásad správné zemědělské praxe období nevhodná pro používání hnojiv.
- 53 Rovněž je třeba připomenout, že jednak čl. 2 písm. e) této směrnice definuje „hnojivo“ jako jakoukoli látku obsahující jednu nebo více dusíkatých složek, která je používána v půdách k podpoře růstu rostlin; tento pojem může zahrnovat i statkové hnojivo. A jednak čl. 2 písm. f) téže směrnice definuje „umělé hnojivo“ jako jakékoliv

průmyslově vyráběné hnojivo. Z toho vyplývá, že pojem „hnojivo“ ve smyslu směrnice 91/676 zahrnuje umělá hnojiva.

- 54 Za těchto podmínek je třeba konstatovat, že vzhledem k tomu, že směrnice 91/676 ukládá členský státům povinnost stanovit období, ve kterém je zakázáno používat všechny druhy hnojiv, aniž stanoví výjimku, Lucemburské velkovévodství, pokud jde o umělá hnojiva, tuto povinnost nesplnilo.
- 55 Pokud jde o druhou část prvního žalobního důvodu, je na úvod třeba konstatovat, že ustanovení lucemburských právních předpisů týkající se období, ve kterých je zakázáno používat určité druhy hnojiv, se nevztahují na pastviny, ačkoliv směrnice 91/676 pro tento druh pozemků žádnou výjimku výslovně nestanoví.
- 56 Každopádně platí, že i kdyby pastviny absorbovaly značné množství dusíku, nemůže tato okolnost odůvodnit povolení rozšiřovat v období mezi 1. zářím a 1. březnem veškeré množství močůvky, kejdy a čistírenského kalu dosahující až 80 kilogramů dusíku na hektar, jak je stanoveno v čl. 6 A bodu 4 velkovévodského nařízení. Jak uvedla generální advokátka v bodě 93 svého stanoviska, uvedené množství je příliš vysoké, neboť příloha III odst. 2 směrnice 91/676 povoluje rozšířit 170 kilogramů dusíku v průběhu celého roku. Z povolení rozšířit téměř polovinu tohoto množství v zimních měsících by vyplývalo, že vegetace během tohoto období absorbuje a využije téměř tolik dusíku jako v letním období. Kromě toho, zatímco horní hranice stanovená v příloze III odst. 2 této směrnice se vztahuje na množství dusíku po rozšíření všech statkových hnojiv, hranice stanovená v čl. 6 A bodu 4 velkovévodského nařízení se týká množství dusíku pocházejícího výhradně z rozšiřování močůvky, kejdy a čistírenského kalu.

- 57 Pokud jde o třetí část prvního žalobního důvodu, Komise správně uvádí, že zákaz používání hnojiv v určitých obdobích roku je zásadním ustanovením směrnice 91/676 a že tato směrnice nestanoví žádné výjimky.
- 58 Článek 7 velkovévodského nařízení však umožňuje příslušným ministrům stanovit v případě mimořádných klimatických podmínek nebo mimořádných událostí týkajících se zemědělského provozu výjimky ze zákazu používat hnojiva v určitých obdobích.
- 59 I kdyby byl členský stát oprávněn stanovit ve svém vnitrostátním právu výjimky ze zákazu používat v určitých obdobích hnojiva v případě mimořádných klimatických podmínek nebo mimořádných událostí majících vliv na zemědělský podnik, tyto výjimky musí být v každém případě dostatečně vymezeny v právní úpravě provádějící směrnici 91/676.
- 60 Vnitrostátní právní úprava, která v případě jednotlivých žádostí o tyto výjimky přiznává příslušným ministrům diskreční pravomoc, tento požadavek nesplňuje.
- 61 Pokud jde o kapacitu pro skladování uvedenou ve druhém žalobním důvodu Komise, je třeba konstatovat, že jediné relevantní ustanovení v tomto ohledu je uvedeno v příloze III odst. 1 bodu 2 směrnice 91/676.
- 62 Toto ustanovení stanoví, že akční programy obsahují pravidla týkající se kapacity zásobníků pro skladování statkových hnojiv a že tato kapacita musí být větší než kapacita nutná pro skladování během nejdelšího období, ve kterém je jejich používání v ohrožených oblastech zakázáno.

- 63 Jediná výjimka obsažená ve stejném ustanovení se týká situace, kdy je možné prokázat, že s množstvím hnojiv přesahujícím kapacitu zásobníků bude nakládáno způsobem, který neohrozí životní prostředí.
- 64 Článek 8 velkovévodského nařízení však takovou podmínku nestanoví.
- 65 Za těchto podmínek je třeba konstatovat, že velkovévodské nařízení, které pro stávající nemodernizovaná zařízení nestanoví povinnost uvedenou v příloze III odst. 1 bodě 2 směrnice 91/676, není v souladu s touto směrnicí.
- 66 Pokud jde o třetí žalobní důvod Komise, je třeba uvést, že podle přílohy II A bodu 2 směrnice 91/676 musí zásady správné zemědělské praxe obsahovat pravidla zahrnující podmínky rozšiřování hnojiv na velmi strmých pozemcích, je-li to relevantní.
- 67 Soudní dvůr již rozhodl, že příloha II A směrnice 91/676 se vztahuje na veškerá hnojiva, a nikoliv pouze na hnojiva organického původu (výše uvedený rozsudek Komise v. Nizozemsko, bod 134).
- 68 Článek 6 A bod 5 velkovévodského nařízení přitom zakazuje pouze rozšiřování močůvky, kejdy a čistírenského kalu, které jsou organického původu, neobsahuje však ustanovení týkající se používání umělých hnojiv.

- 69 Je tedy třeba konstatovat, že v tomto ohledu nebyla směrnice 91/676 Lucemburským velkovévodstvím správně provedena.
- 70 Pokud jde o čtvrtý žalobní důvod Komise, je třeba uvést, že příloha II A bod 6 směrnice 91/676 stanoví, že zásady správné zemědělské praxe by měly obsahovat pravidla týkající se postupů pro rozšiřování umělých a statkových hnojiv, včetně dávkování a rovnoměrnosti při jejich používání, s cílem udržet úniky živin do vod na přijatelné úrovni, je-li to relevantní.
- 71 Vzhledem k tomu, že taková pravidla v Lucemburském velkovévodství neexistují, je třeba konstatovat, že toto ustanovení bylo porušeno.
- 72 V důsledku toho je třeba mít za to, že nesplnění povinnosti je prokázáno již na základě žalobních důvodů Komise.
- 73 Za těchto podmínek je třeba určit, že Lucemburské velkovévodství tím, že nepřijalo veškeré právní a správní předpisy nezbytné k dosažení souladu s články 4 a 5 směrnice 91/676, ve spojení s přílohou II A body 1, 2, 5 a 6 a přílohou III odst. 1 body 1 a 2 této směrnice, nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z uvedené směrnice.

K nákladům řízení

- ⁷⁴ Podle čl. 69 odst. 2 jednacího řádu se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že Komise požadovala náhradu nákladů řízení a Lucemburské velkovévodství nemělo ve věci úspěch, je důvodné posledně uvedenému uložit náhradu nákladů řízení.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Lucemburské velkovévodství tím, že nepřijalo veškeré právní a správní předpisy nezbytné k dosažení souladu s články 4 a 5 směrnice Rady 91/676 ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů ve spojení s přílohou II A body 1, 2, 5 a 6 a přílohou III odst. 1 body 1 a 2 této směrnice, nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z uvedené směrnice.**

- 2) Lucemburskému velkovévodství se ukládá náhrada nákladů řízení.**

Podpisy.